

Джек Лондон
Китовият зъб

Един ден, още в началото на колонизирането на Фиджи, Джон Стархърст се изправи в мисията на село Реуа и извести намерението си да разнесе словото божие из целия Вити Леву. Вити Леву означава „Голяма земя“ и е един от най-големите острови от групата Фиджи, която се състои от редица големи острови, без да говорим за стотиците малки. Тук-там по крайбрежието живееха разпръснато и при най-несигурни условия мисионери, търговци, ловци на морски краставици¹ и дезертъори от китоловни кораби. Димът от разпалените огнища се издигаше току под прозорците им, а диваците, отивайки на своите пиршества, мъкнеха телата на закланите край вратите им.

Лоту, или покръстването, напредваше бавно, често пъти дори рачешката. Някои главатарии, обявили се вече за християни и приети в лоното на църквата, имаха отчайващия навик да отстъпват от вярата, за да си похапнат от месото на някой многожелан враг. Изяж или ще бъдеш изяден – това бе законът на тази страна; изяж или ще бъдеш изяден – това очевидно щеше да остане още дълго време закон на тази страна. Главатарии като Таноа, Туй-вейкозо и Туйкилакила бяха изяли стотици свои събратя. Но първо място между тези лакомници заемаше Ра Ундреундре. Ра Ундреундре живееше в Такираки. Той водеше сметка на своите гастро-номически подвизи. Наредените пред къщата му камъни показваха колко души е изял. Редицата беше дълга двеста и тридесет крачки, а самите камъни възлизаха на осемстотин седемдесет и два. Всеки камък означаваше един човешки труп. Тази редица можеше да стане и по-дълга, ако за нещастие Ра Ундреундре не бе промушен с копие в кръста при една схватка в джунглите на Сомо Сомо и не бе поднесен на трапезата на Наунгавули, чиято мизерна каменна редица наброяваше само четиридесет и осем камъка.

Преуморените, преследвани от треската мисионери упорито изпълняваха задачата си – понякога отчаяни, но все пак очакващи някоя особена поличба, някое пламъче на светия дух, което би им донесло богата реколтата от човешки души. Но канибалите от Фиджи си оставаха непоправими. Къдрокосите човекоядци за нищо на света не искаха да се откажат от казаните си, щом реколтата от човешки трупове се случеше обилна. Понякога, когато реколтата биваше прекалено обилна, те изнудваха мисионерите, като пускаха слух, че в този и този ден жертвите ще бъдат заклани и опечени на шиш. Мисионерите веднага откупуваха живота на жертвите с тютюн, басма, мъниста. Така главатарии хем си

---

1. Вид мекотело (трепанг). – Б. пр.

правеха хубава търговийка, хем се отърваваха от излишното живо месо. Освен това винаги можеха да си наловят още.

Именно при такова положение на нещата Джон Стархърст заяви, че ще разнесе словото божие от единия до другия бряг на Голямата земя и ще започне от планинските твърдини при изворите на река Реуа. Думите му придизвикаха смайване и ужас. Туземците учители тихо заплакаха. Двамата му другари мисионери се мъчеха да го разубедят. Кралят на Реуа го предупреди, че планинците положително ще го направят кай-кай – т. е. ще го изядат – и че той, кралят на Реуа, вече покръстен, ще бъде принуден да води война с планинците. А много добре разбираше, че не би могъл да ги покори. Не по-малко добре разбираше, че те можеха да слязат по реката и да опустошат село Реуа. Но какво да се прави? Щом Джон Стархърст държи да отиде при тях и да бъде изяден, ще се води война, която ще струва живота на стотици хора.

По-късно през същия ден делегация от старейшини на Реуа причака Джон Стархърст. Той ги изслуша търпеливо и поспори търпеливо с тях, без ни най-малко да отстъпи от начертаната си цел. На другарите си мисионери обясни, че няма намерение да става мъченик; че е призван да разнесе божие слово из Вити Леву и просто изпълнява божията воля.

На търговците, които дойдоха при него и по-енергично от всички се противопоставяха на намерението му, Стархърст каза:

– Вашите възражения нямат никаква стойност. Вас ви тревожи това, че търговията ви може да пострада. Вашата цел е да трупате пари, а моята цел е да спася душите на тия хора. Езичникът от тази тънеща в мрак страна трябва да бъде спасен.

Джон Стархърст не беше фанатик. Той пръв би се обявил против това човек да бъде съдник на другите. Беше забележително разумен и практичен. Живееше с убеждението, че мисията му ще даде добри плодове и тайничко си мечтаеше да запали пламъка на светия дух в душите на планинците и да сложи началото на възрождение, което ще обхване планинските склонове и ще се раз-простре надлъж и шир по Голямата земя, от океан до океан и до островите посред океана.

Само един човек одобри неговия план и този човек беше Ра Вату, който скритом го насърчи и дори предложи да му даде водачи до подножието на планината. Джон Стархърст остана много доволен от поведението на Ра Вату. От този непоправим езичник, с душа черна колкото и делата му, започваше да се излъчва светлина. Той дори отвори дума да стане християнин. Вярно е, че преди три години Ра Вату бе изразил подобно желание й щеше да бъде приет в църквата, ако не бе пожелал да

задржи четирите си жени, на което Джон Стархърст се противопостави. А Ра Вату се бе противопоставил на моногамията от икономически и етически съображения. Освен туй той се бе обидил от дребнавото възражение на мисионера; и за да докаже, че е свободна личност и човек с чест, бе замахнал с големия си боздуган над главата на Стархърст. Стархърст бе избягнал удара, като се бе шумгнал ловко под боздугана и се бе вкопчил в Ра Вату, докато му дойдоха на помощ. Но сега всичко това беше простено и забравено. Ра Вату щеше да влезе в църквата като човек, отрекъл се не само от езичеството, но и от многоженството. Чакаше само – така увери той Стархърст – да умре най-старата му жена, която лежеше тежко болна.

Джон Стархърст тръгна с една от пирогите на Ра Вату срещу ленивото течение на Реуа. Щеше да плава с пирога два дена, а след това лодката щеше да се върне, защото оттам нататък реката не беше плавателна. Нейде в далечината се извисяваха до небето големите мъгливи планини – гръбнакът на Голямата земя. Цял ден Джон Стархърст ги гледа с нетърпелив копнеж.

От време на време се молеше мълчаливо. Понякога към молитвите му се присъединяваше Нарау, туземен учител, покръстен от седем години – от деня, в който доктор Джеймс Елври го бе спасил от врелия казан, като даде само някакви си сто пачки тютюн, две одеяла и едно шише цяр за всичко. В последния момент, след двадесетчасово уединение и молитви, Нарау бе дочул зов: „Върви с Джон Стархърст в планините!“

– Учителю, аз непременно ще те последвам – бе заявил той.

Джон Стархърст приветствува това решение със съдържана радост. Наистина бог беше с него, щом бе вдъхновил едно такова малодушно същество като Нарау.

– Липсва ми всякакъв дух, аз съм най-слабото от всички божи създания – призна Нарау през първия ден от пътуването.

– Трябва да вярваш, по-силно да вярваш – смъмри го мисионерът.

Същия ден още една пирога се отправи нагоре по Реуа. Тя се движеше на разстояние един час след тях, така че да остане незабелязана. Принадлежеше също на Ра Вату. В нея седеше Ери-рола, пръв братовчед на Ра Вату и негов доверен слуга. В малка кошница, която Ерирола не изпускаше от ръка, имаше един китов зъб. Великолепен зъб, дълъг почти цяла педя, красив и съразмерен, добил жълто-розов цвят от времето. И този зъб беше собственост на Ра Вату; а във Фиджи, излезе ли наяве такъв зъб, обикновено се случва нещо. Защото ето какво е значението на китовия зъб: който го приеме като подарък, трябва да изпълни

желанието на дарителя, изявено веднага или по-късно. А дарителят може да пожелае всичко – от смъртта на някого до племенен съюз, и никой жител на островите не е дотолкова безчестен, та да откаже да изпълни желанието, щом веднъж е приел зъба. Понякога желанието може да бъде изразено след време или изпълнението му да се проточи и да има неблагоприятни последици.

В края на втория ден от пътуването Джон Стархърст отседна по горното течение на Реуа, в селото на един главатар на име Монгондро. Монгондро беше кротък, благодушен дребен старец, късоглед и болен от елѳантиаза, изгубил вече желание да води бурни войни. Той прие мисионера топло и гостоприемно, покани го на собствената си трапеза и дори разговаря с него на религиозни теми. Монгондро беше любознателен и помоли Джон Стархърст да му разкаже за началото на живота и света, което много зарадва мисионера. Когато Стархърст завърши краткото описание на миротворението според Генезиса, видя, че това направи силно впечатление на Монгондро. Известно време старият главатар пуши мълчаливо. Сетне свали лулата от устата си и тъжно поклати глава.

– Не може да бъде – рече той. – На младини аз, Монгондро, добре работех с теслата. И все пак трябваша ми три месеца, за да направя една пирога – малка, съвсем малка пирога. А ти разправяш, че всичката тази земя и вода била направена от един човек...

– Не, от един бог, от единствения истински бог – прекъсна го мисионерът.

– Все едно – продължи Монгондро. – Та всичката земя и всичката вода, дърветата, рибите и храстите, планините, слънцето, луната и звездите били направени за шест дена! Невъзможно. Нали ти казвам, че на младини много ме биваше и все пак ми трябваша три месеца за една малка пирога. Това са приказки за деца, но един голям човек не може да поярва такова нещо.

– Но аз съм голям човек – каза мисионерът.

– Това е вярно. Ала с моя непросветен ум аз не мога да разбера в какво вярваш.

– Нали ти казвам: вярвам, че всичко е било създадено за шест дена.

– Така казваш само, така казваш само – промърмори примирително старият канибал.

Чак след като Джон Стархърст и Нарау си легнаха, Ерирола се промъкна в къщата на главатара и след дипломатическа реч връчи китовия зъб на Монгондро.

Старият главатар дълго време въртя в ръцете си китовия зъб. Красив беше този зъб и той умираше от желание да го притежава. Но Монгондро се досети какво щяха да поискат от него. „Не, не, китовият зъб е хубав“ и на главатаря лигите му потекоха, но той го върна на Ерирола с хиляди извинения.

Джон Стархърст стана още в ранни зори и закрачи по горската пътека с големите си кожени ботуши: по петите му вървеше верният На-рау, а самият Стархърст вървеше по петите на един гол водач, когото Монгондро им даде, за да им покаже пътя до след-ващото село, където стигнаха по пладне. Оттам взеха нов водач. Зарамчил кошницата с китовия зъб, Ерирола ги следваше неизменно на една миля зад тях. Още два дена вървя той след мисионера, като във всяко село предлагаше зъба на главатаря. Но главатарите отказваха да приемат зъба. Той се появяваше незабавно след мисионера, те се досещаха какво ще поискат от тях и решително отказваха да го приемат.

Навлизаха все по-навътре в планините. Ерирола хвана една тайна пътека, изпревари мисионера и стигна до крепостта на Були от Гатока. Були не знаеше, че непосредствено след това ще при-стигне Джон Стархърст. Освен това зъбът беше хубав – изключителен екземпляр, с цвят, който рядко се среща. Зъбът му бе поднесен публично. Були от Гатока, седнал на най-хубавата си рогозка, заобиколен от помощниците си – трима души зад него непрекъснато му пъдеха мухите, – с достойнство прие от ръката на вестоносеца китовия зъб, подарен му от Ра Вату и донесен в планините от неговия братовчед Ерирола. След приемането на подаръка се разнесоха ръкопляскания, а насъбраните старейшини, вестоносци и мухогонци, закрещяха в един глас:

– А! Уой! Уой! Уой! А! Уой! Уой! Уой! А табуа леву! Уой! Уой! А мудау, мудау, мудау!

– Скоро ще дойде един човек, един бял човек – подхвана Ерирола след необходимата пауза. – Той е мисионер и ще дойде още днес. Ра Вату с удоволствие бе получил ботушите му. Той иска да ги подари на своя добър приятел Монгондро и си е наумил да му ги изпрати заедно с краката, защото Мангондро е стар човек и зъбите му са вече развалени. О, Були, гледай краката да бъдат изпратени ведно с ботушите. Колкото до останалата част от мисионера, тя може да остане тука.

Задоволството, предизвикано от мисълта за китовия зъб, изчезна от очите на Були и той се огледа нерешително. Но вече беше приел зъба.

– Какво значение има някакъв си мисионер – насърчи то Ерирола.

– Да, какво значение има някакъв си мисионер – откликна Були,

осъзнал се вече – Нека трима-четирима от по-младите да вървят и да пресрещнат мисионера по пътеката. Гледайте да донесете ботушите му.

– Вече е късно – каза Ерирола. – Чуйте! Ето го, идва.

От гъстия хрусталак изскочи Джон Стархърст, следван по петите от Нарау. Забележителните му ботуши се бяха напълнили с вода, докато бе прегазил потока, и сега жвакаха при всяка крачка. Стархърст се огледа с искрящ поглед. Воден от непокатима вяра, непознаващ ни съмнение, ни страх, той бе възхитен от всичко наоколо си. Знаеше, че откак свят светува, той беше първият човек, който стъпва в планинската крепост Гатока.

Сламените къщи бяха накацали по стръмния планински склон или над бързотечната Реуа. От двете страни на реката се извисяваха страшни пропасти. Слънцето проникваше в тази тясна клисура не повече от три часа на ден. Не се виждаха никакви палми, никакви банани, но гъста тропическа растителност обхващаше всичко, спущаше се на призрачни гирлянди от стръмните върхове на пропастта и никнеше стихийно по напуканите канари. В дъното на клисурата Реуа се хвърляше от осемтотин фута височина и въздухът около тази скалиста твърдина ехтеше от грохота на водопада.

Джон Стархърст видя Були и последователите му да излизат от къщата на Були.

– Нося ви добри вести – каза вместо поздрав мисионерът.

– Кой те изпраща? – спокойно попита Були.

– Бог.

– Това е ново име за нашия остров – засмя се Були. – На кои острови, селища или проходи е главатар той?

– Той е главатар на всички острови, на всички селища и всички проходи – отговори тържествено Джон Стархърст. – Той е господар на небето и земята и аз съм дошъл да ви донеса неговото слово.

– А изпраща ли ни той китов зъб? – попита безочливо Були.

– Не, но нещо много по-ценно от китовия зъб е...

– Обичаят е главатарите да си изпращат китови зъби – прекъсна го Були. – Или твоят главатар е стиснат, или ти си глупак, щом идваш с празни ръце в планините.

Като каза това, Були му посочи китовия зъб, който бе получил от Ерирола.

Нарау изохка.

– Това е китовият зъб на Ра Вату – прошепна той на Стархърст. – Знаем го много добре. Сега с нас е свършено.

– Благородна постъпка – отговори му мисионерът, като прокара ръка по дългата си брада и намести очилата си. – Ра Вату е уредил да ни приемат добре.

Но Нарау пак изохка и отстъпи от петите, които бе следвал така предано.

– Ра Вату скоро ще стане християнин – поясни Стархърст – и аз съм дошъл при вас, за да ви направя християни.

– Не ми е потрябвало твоего християнство – отвърна гордо Були. – Аз смятам да те пречукам още днес.

Були кимна на един от своите едри планинци, който пристъпи напред и размаха боздугана си. Нарау се стрелна към най-близката къща и потърси да се скрие между жените; но Джон Стархърст се шумгна под боздугана и обви ръце около врата на палача си. От тази изгодна позиция той продължи да спори. Спореше за живота си и това му беше известно, но нито се развълнува, нито се уплаши.

– Ще извършиш злодеяние, ако ме убиеш – каза той на планинеца. – Не съм сторил нищо лошо било на тебе, било на Були.

Той така се бе вкопчил във врата на туземеца, че останалите не смееха да стоварят боздуганите си. И продължаваше да се вкопчва и да се припира за живота си с тези, които искаха смъртта му.

– Аз съм Джон Стархърст – продължи той спокойно. – Работя по тия места от три години, и то не за печалба. Дошъл съм сред вас за добро. Защо трябва да ме убивате? Никой няма да спечели от това.

Були погледна крадешком китовия зъб. Добре му бяха платили.

Тълпа голи диваци заобиколи мисионера и всички се боричкаха да го докопат. Разнесе се песента на смъртта, или песента на жаравата, и никой вече не можеше да чуе неговите обяснения. Но той така ловко се увиваше и гърчеше около палача си, че не можеха да му нанесат смъртоносния удар. Ерирола се усмихваше, а Були се разядоса.

– Махайте се от очите ми! – извика той. – Какво ще кажат хората от крайбрежието, като научат за това – дузина планинци срещу един мисионер без оръжие, слаб като жена, а надвива всичките!

– Почакай, о, Були – извика Джон Стархърст в разгара на боричкането, – и аз ще надвия дори тебе. Защото моите оръжия са Истината и Правдата, а на тях нищо не може да устои.

– Тогава пристъпи към мен – отвърна Були, – защото моето единствено оръжие е един нищо и никакъв боздуган и както каза ти, той няма да може да ти устои.

Групата около Джон Стархърст се разпръсна и той остана сам, лице

срещу лице с Були, който се бе подпрял на огромен чепат боздуган.

– Ела при мен, мисионере, и ми надвий – предизвика го Були.

– Ще дойда, ей тъй с голи ръце, и ще те надвия – каза Джон Стархърст, избърса и нагласи очилата си и тръгна към него.

Були вдигна боздугана си и зачака.

– Преди всичко нищо няма да спечелиш от моята смърт – започна пак той с доводите си.

– Боздуганът ми ще ти отговори вместо мен – отвърна Були.

– На всеки довод на мисионера той отговаряше по същия начин, като същевременно го дебнеше, за да не му даде възможност да се шмугне ловко под вдигнатия боздуган. И тогава Джон Стархърст за първи път разбра, че му предстои да умре. Той не се опита да се изплъзне. Стоеше гологлав на слънцето и се молеше гласно – загадъчната фигура на неизменния бял човек, който с библия, куршум или бутилка ром преследваше изненадания дивак във всяка негова крепост. Така стоеше Джон Стархърст в скалистата крепост на Були от Гатока.

– Прости им, защото те не знаят какво вършат – молеше се той. – О, всевишни! Имай милост към Фиджи. Смили се над Фиджи. О, всемогъщи, чуй ни заради него, твоя син, когото ти ни изпрати и чрез когото всички хора могат да станат твои чада. От теб излязохме ние и знаем, че можем да се върнем при теб. Мрак цари в тази страна, о, боже, мрак цари. Но ти си всемогъщ и ще я спасиш. Протегни десницата си, о, боже, и спаси Фиджи, спаси нещастните канибали.

Були ставаше все по-нетърпелив.

– Ей сега ще ти отговоря – избърбра той и стовари боздугана си с две ръце.

Нарау, който се бе скрил между жените, чу звука от удара и потрепера. Разнесе се песента на смъртта и той беше сигурен, че мъкнат тялото на любимия му мисионер към огнището, защото чуваше думите:

Мъкнете ме леко, мъкнете ме леко, защото съм пръв между първите в моята страна.

После един глас се издигна над хора:

– Къде е храбрецът?

Стотици гласове изреваха отговора:

– Отиде в огнището и бе опечен.

– Къде е страхливецът? – попита солистът.

– Отиде да обади! – ревнаха в отговор стотици гласове. – Отиде да обади! Отиде да обади!

Нарау изохка с изтерзана душа. Думите на старата песен бяха

верни. Той беше страхливецът и не му оставаше нищо друго, освен да отиде и да обади за станалото.

КРАЙ

© 1908 Джек Лондон
© 1982 Тодор Вълчев, превод от английски

Jack London
The Whale Tooth, 1908

Сканиране и разпознаване: Светослав Иванов, 2007
Публикация: Сборник „Бялото мълчание“ (разкази от Джек Лондон)

Съдържание:

В далечна страна
Съюзът на старците
Законът на живота
Бялото мълчание
Синът на вълка
Мъжете от четиридесета миля
Дъщеря на северното сияние
Човека с белега
Жената на крал
Северна одисея
Жажда за живот
Мъдростта на пъргината
Нам-Бок лъжеца
Да накладеш огън
Китовият зъб
Шинаго
Кулау прокажения
Перата на слънцето

Издателство „Отечество“, София, 1982
ДП „Георги Димитров“, клон №1

BEST SHORT STORIES OF JACK LONDON
The Sun Dial Press, New York 1945

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2370>]